

*Roma (Non-)Inclusion
Ромското (не)включване*

РОМСКИ ДИСКРИМИНАЦИОННИ ПРАКТИКИ И РЕЧ НА ОМРАЗТА В ПРЕПОДАВАНЕТО НА УНИВЕРСИТЕТСКИ ПРЕПОДАВАТЕЛИ (Анализ на информацията от база данни от анкетно проучване)

София Дерменджиева

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“ – Филиал Враца

Даниела Тасевска

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“

Гергана Дянкова

Югозападен университет „Неофит Рилски“ – Благоевград

Резюме. Съществуват случаи, когато, умишлено или не, университетски преподаватели включват в преподавания материал опорочени сведения или научно необоснована информация, дискредитираща и опозоряваща ромската етническа група и са носители на така наречения „институционален расизъм“. Практика е даването на примери на студентите, в които се обсъждат и осъждат етническите и културните характеристики на ромите, поставят се под въпрос моралните им ценности и дори човешката им природа. Подобни тези влияят на представите на студентите, затвърждават или формират у тях погрешни разбирания за ромите и техните проблеми. Всичко това, в крайна сметка, формира устойчива нагласа у студентите, които, като бъдещи професионали, вътрешно са убедени, че ромите не заслужават нито тяхната, нито подкрепата на държавата.

Keywords: hate speech, institutional racism, Roma ethnicity, discrimination, tolerance

I. Цел и обхват на анкетното проучване

Целта на анкетното проучване е да се идентифицират и измерят нивото на стереотипи и предразсъдъци към ромите в преподавания на студентите материал и степента им на влияние върху формирането на представите, мнението, нагласите и отношението на бъдещите професионалисти към ромите и техните проблеми. Все още не са редки случаите, когато, умишлено или не, университетски преподаватели включват в преподавания материал опорочени

сведения или научно необоснована информация, дискредитираща и опозоряваща ромската етническа група и са носители на така наречения „институционален расизъм“.

Практика е даването на примери на студентите, в които се обсъждат и осъждат етническите и културните характеристики на ромите, поставят се под въпрос моралните им ценности и дори човешката им природа. Често се генерализира мнението за общностния провал на ромската група с неспособността и нежеланието на ромите да се впишат в обществените норми и правила. Подобни тези влияят на представите на студентите, затвърждават или формират у тях погрешни разбирания за ромите и техните проблеми. Всичко това, в крайна сметка, създава устойчива нагласа у студентите, които, като бъдещи професионали, вътрешно са убедени, че ромите не заслужават нито тяхната, нито подкрепата на държавата.

Набирането на информацията по Анкетната карта беше реализирано чрез анкетиране на 298 студенти от следните висши училища: Русенски университет; Шуменски университет; Великотърновски университет; Югозападен университет в Благоевград и студенти от столични висши училища.

Анкетирани бяха общо 298 студенти от следните етнически общности:

- а) студенти от ромска етническа общност – 148;
- б) студенти от българска етническа общност – 115;
- в) студенти от турска етническа общност – 35.

II. Законова рамка, регламентираща правото на свобода на изразяване на мнение и наказателна отговорност за проповядване реч на омразата

Свободата на словото представлява един от фундаменталните принципи, върху които се гради всяко демократично общество, и е едно от основните условия за неговия напредък и за развитието на всеки човек. Тя важи не само за „информация“ или „идеи“, които намират благоприятен прием или не се считат за обидни или са приемани с безразличие, но също така и за тези, които обиждат, шокират или смущават държавата или която и да е друга част от населението. Такива са изискванията на плурализма, толерантността и търпимостта, без които едно „демократично общество“ не би могло да се нарече такова. Понача-ло, в практиката на ЕСПЧ се приема, че дадена реч съставлява реч на омразата, когато подбужда към прибегване до насилие, въоръжена съпротива или бунт.

Съгласно чл.10 от ЕКПЧ всеки има право на свобода на изразяването на мнения, което включва свободата на всеки да отстоява своето мнение, да получава и да разпространява информация и идеи без намеса на държавните власти и независимо от държавните граници. Това може да бъде ограничавано само за защита на други права и интереси, изброени в алинея втора от нормата, а именно – на националната и обществената сигурност и на териториалната цялост, за предотвратяването на безредици или престъпления, за защитата

на здравето и морала, както и на репутацията или правата на другите, за предотвратяване разкриването на информация, получена доверително, или за гарантиране авторитета и безпристрастността на правосъдието. Условието, ограниченията и санкциите в тази насока трябва да отговарят, без изключение, на теста за „необходимост в демократичното общество“.

Отговорност за реч на омразата

Съгласно чл.162, ал.1 от Наказателния кодекс за проповядване или подбуждане към расова или национална вражда или омраза или към расова дискриминация се носи наказателна отговорност. Наказанието в тези случаи е лишаване от свобода до три години и обществено порицание.

Отговорност за обида и клеветата

Според чл.146 от Наказателния кодекс обидата се изразява в изказването на нещо унижително за честта или достойнството на друго и е наказуема с глоба до три хиляди лева. Според чл.147 клеветата представлява разгласяването на неверни позорни факти за друго или приписването му на престъпление и се наказва с глоба от три до седем хиляди лева. Тези престъпления са по-тежко наказуеми, когато са осъществени чрез публикации – в тези случаи наказанието е глоба от три до десет хиляди лева (от 1500 до 5000 евро) и обществено порицание.

Според чл.45 – 54 от Закона за задълженията и договорите потърпевшият от непозволено увреждане, което имплицитно включва и обида и клеветата, има право на обезщетение. Такова може да претендира или в наказателно дело, или в отделно гражданско дело, като може да насочи иска си както срещу журналиста, който е осъществил публикацията, така и срещу медията, която я е оповестила. При цитиране на думите на политик, общественик или друго лице отговорност може да се търси от това лице.

Отговорност за слово, което има дискриминационен характер

Съгласно Закона за защита от дискриминация е забранена всяка пряка или непряка дискриминация, основана на пол, раса, народност, етническа принадлежност, човешки геном, гражданство, произход, религия или вяра, образование, убеждения, политическа принадлежност, лично или обществено положение, увреждане, възраст, сексуална ориентация, семейно положение, имуществено състояние или на всякакви други признаци, установени в закон или в международен договор, по който Република България е страна. Поставя се въпросът за отговорността за публично слово, което съдържа дискриминационно изказване – например спрямо дадена етническа група.

III. Методологическа рамка на анкетното проучване

Тип на изследването – количествено.

Метод за събиране на информацията – преки анкети (приложение 1).

Използван инструментариум – структуриран въпросник.

Целева група – студенти от ромска и други етнически общности.

Размер на извадката – *непредставителна* (приложение 2).

Период на провеждане – *декември, 2014 – януари, 2015 г.*

Раздели на анкетната карта:

I. Ромска дискриминация във висшето образование.

II. Ромска дискриминация и реч на омразата в преподаването на университетски преподаватели.

III. Учебно съдържание.

IV. Обща информация за анкетирания (приложение 1, раздел 4).

IV. Анализ на данните от анкетното проучване

Анализът се фокусира върху въпроса констатира ли се в събраните анкети реч на омразата в преподаването на университетски преподаватели или други нарушения на закона срещу дискриминацията.

Прегледът не се ограничава до установяването на „реч на омразата“ в тесния смисъл на понятието, но и евентуално на използвани обида и клевета, дискриминация и други форми на престъпване на допустимите граници на свободата на изразяване на мнения и разпространяване на информация.

Анализ на резултатите от раздел I. Ромска дискриминация във висшето образование

Количественият етап от проучването по айтем 1.1 от този раздел констатира твърде интересна ранжировка на данните (диаграма 1).

В качествената си част анализът потвърждава извода, че в избраните висши училища мненията за наличие на ромска дискриминация се разпределят най-доминантно в секторите „По-скоро ДА“, през „Отчасти“ до „По-скоро НЕ“.

Може би е добре да се отбележи, че с най-висок процент са отговорите в сектора „По-скоро НЕ“, което доказва, от една страна, че респондентите имат чувствителност към темата, и от друга – че в българските висши училища има пространство за етническо многообразие.

На втора позиция сред срещаните отговори обаче по значимост се позиционира секторът „Отчасти“. Този резултат изисква да се извърши по-широко и представително проучване и да се установи доколко в сферата на висшето образование може да се наблюдава ромска дискриминация.

Важна информация по този раздел откриваме и в резултатите по айтеми 1.3 и 1.5 (диаграма 2 и диаграма 3).

Айтем 1.3 изследва мнението на студентите относно факторите, които благоприятстват появата на ромска дискриминация във висшето образование.

Респондентите категорично определят, че водещи обстоятелства за този феномен са:

1.1. Смятате ли, че има ромска дискриминация във висшето учебно заведение, в което се обучавате?

Диаграма 1

1.3. Кое според Вас благоприятства развитието на ромска дискриминация във висшето образование? (може да посочите повече от един отговор)

Диаграма 2

Диаграма 3

- неспазването на закона срещу дискриминацията (29.27%);
- неспазването на правата на човека (28.24%);
- наличието на институционален расизъм (15.80%);
- съществуването в лекционните курсове на опорочени нагласи и сведения, представящи ромите по предразсъдъчен и стереотипизиращ начин (15.03%).

Количествените резултати от айтем 1.5. (диаграма 3) сочат положителна номинация в секторите „По-скоро ДА“ (26.59%) и „Отчасти“ (26.30%).

В съдържателно отношение тълкуването на отговорите тук изисква да се подложи на по-задълбочен анализ процентът отговори на студентите по айтем 1.1 – в сектора „Отчасти“, защото признанието на същите по айтем 1.3 в трети и четвърти отговор (приложение 1) и по айтем 1.5 насочва към отричане достоверността на високия процент отговори в сектора „По-скоро НЕ“ на айтем 1.1 от раздел I.

Анализ на резултатите от раздел II. Ромска дискриминация и реч на омразата в преподаването на университетските преподаватели

От раздел втори като значими за целите на анкетното проучване с конкретност се презентират данните от айтеми 2.1; 2.2 и 2.5 (диаграма 4, диаграма 5 и диаграма 6).

Под 1% процент са респондентите, дали отговор по айтема 2.1 в сектора „Категорично ДА“ (0.07%). Интерес предизвиква обаче сравнително високият процент на сектора „По-скоро ДА“ (15.10%) и на сектора „Отчасти“ (27.17%).

Диаграма 4

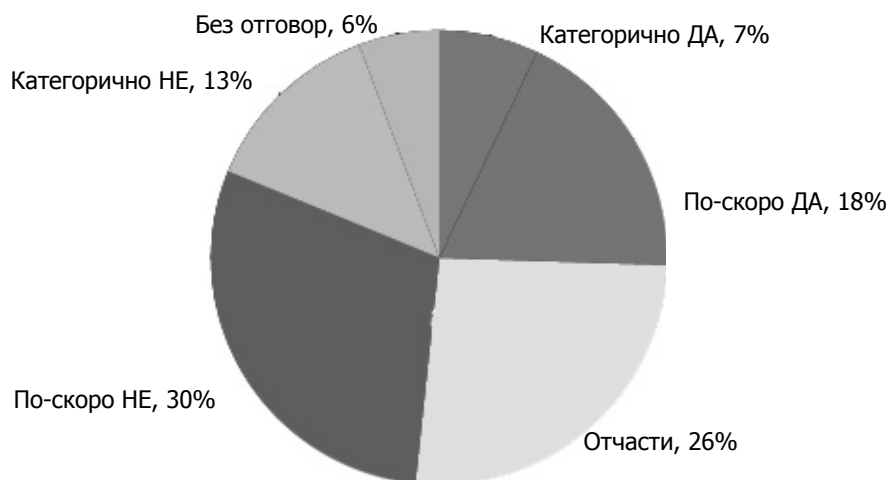
Този резултат като че ли дава основание за неблагоприятната констатация, че все пак има преподаватели, които включват в учебното съдържание научно необоснована информация (*ромите са мързеливи, безотговорни, крадливи, номади, живеят ден за ден, необразовани, нравствено непълноценни, не полагат грижи за децата си, раждат деца, за да ползват социални помощи, не уважават законите и реда в държавата, ромските мъже са насилници, ромските жени са податливи на леко поведение и пр.*), дискредитираща и унижаваща ромската етническа общност.

Що се отнася до качествения анализ на данните от айтема 2.2 от раздел втори, то тревожност буди фактът на процентните съотношения на отговорите в утвърдителните сектори „Категорично ДА“ (7.05%), „По-скоро ДА“ (18.6%) и „Отчасти“ (26.34%), макар и 29.53% от респондентите да са дали своя вот в сектора „По-скоро НЕ“.

Следователно е важно да се актуализира темата за институционалния расизъм и начинът, по който университетските преподаватели илюстрират пред студентите характеристиките на ромската етническа общност.

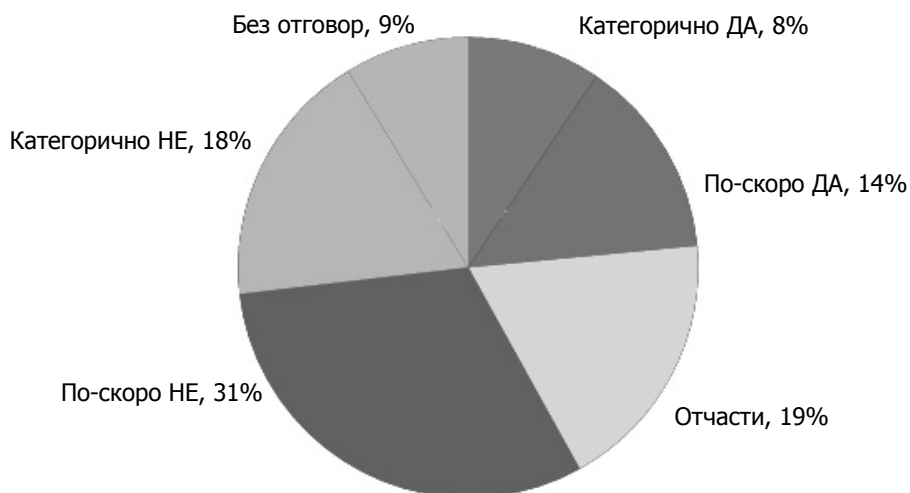
Количествените резултати от айтем 2.5 от раздел втори разкриват непропорционално разпределение на студентското мнение в секторите, утвърждаващи и отрицаващи тезата, че по време на преподаване на учебното съдържание университетските преподаватели използват реч на омразата спрямо ромската

2.2. По време на преподаване на учебното съдържание университетските преподаватели дават примери

Диаграма 5

2.5. По време на преподаване на учебното съдържание университетските преподаватели използват реч на омразата спрямо ромската етническа група

Диаграма 6

етническа група и така формират устойчива нагласа у студентите, че ромите не заслужават човешка/обществена и институционална подкрепа.

Така например в секторите „Категорично ДА“ (9.40%), „По-скоро ДА“ (14.09%) и „Отчасти“ (18.48%) респондентите отразяват допустимост на тази теза, но все пак обективната оценка заслужава да се открие високият процент на студенти, които са избрали за този айтем сектора „По-скоро НЕ“ (32.21%).

Качественият анализ по този раздел налага обобщението, че част от респондентите нямат достатъчна осъзнатост и чувствителност към различните форми на нетолерантно отношение към ромската общност (*използването на речта на омразата в преподаването на учебното съдържание*), за разлика от онези свои състуденти, които удостоверяват наличието на институционален расизъм.

Айтем 2.6 от раздел втори беше зададен „отворено“, или респондентите бяха свободни да дадат примери, с които да илюстрират от личен опит езика на омразата спрямо ромската етническа общност. Сравнително малка част от изследваните лица са се възползвали от това си право (1.26%), а останалите в празното поле са изписали коментар, че нямат подобен опит от академичното си взаимодействие.

Студентите, които са илюстрирали с пример отговора си по този айтем, като съществени свидетелства изтъкват ироничния език, с който преподавателите коментират ромската общност, и следните най-чести фрази, използвани от университетските преподаватели: „циганите са мръсни“, „циганска работа“, „крадливи цигани“, „циганите не подлежат на социална интеграция“, „мързелива етническа група“, „циганите ходят боси и голи и разпространяват инфекциозни болести“ и пр.

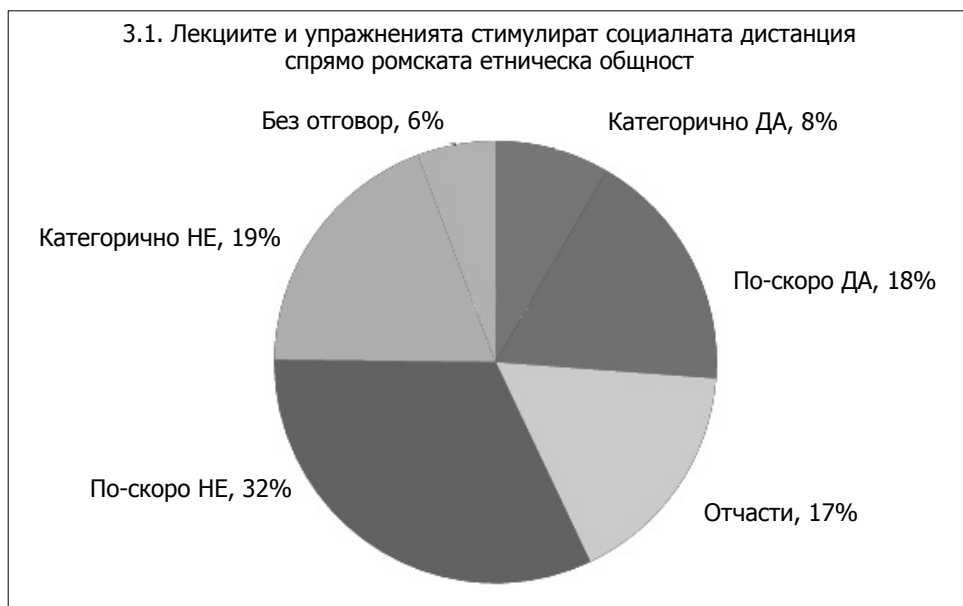
Наличието на подобни примери в преподаването на учебното съдържание от страна на университетските преподаватели разкрива отново неблагоприятната констатация за разпространението на институционален расизъм във висшите училища на България.

Анализ на резултатите от раздел III. Учебно съдържание

По този раздел настоящият доклад-оценка избирателно представя диаграми и качествен анализ по айтеми 3.1, 3.3 и 3.4 (диаграма 7, диаграма 8 и диаграма 9).

В количествено отношение отговорите на респондентите по айтем 3.1 разкриват доминация в секторите „По-скоро НЕ“ (32.21%) и „Категорично НЕ“ (19.13%). Този резултат е в съгласие с допускането, че в избраните висши училища има нагласа и атмосфера на етническа толерантност.

От друга страна, по-детайлният преглед на данните откроява и статусите на секторите „Категорично ДА“ – 8.39%, „По-скоро ДА“ – 17.79 %, и „Отчасти“ – 16.78 %. Имайки предвид, че анкетното проучване включва респонденти от различен етнически произход, то не бива да се пренебрегват резултатите по този айтем, които утвърждават нагласа за социална дистанция между групата на мнозинството и групата на малцинството.

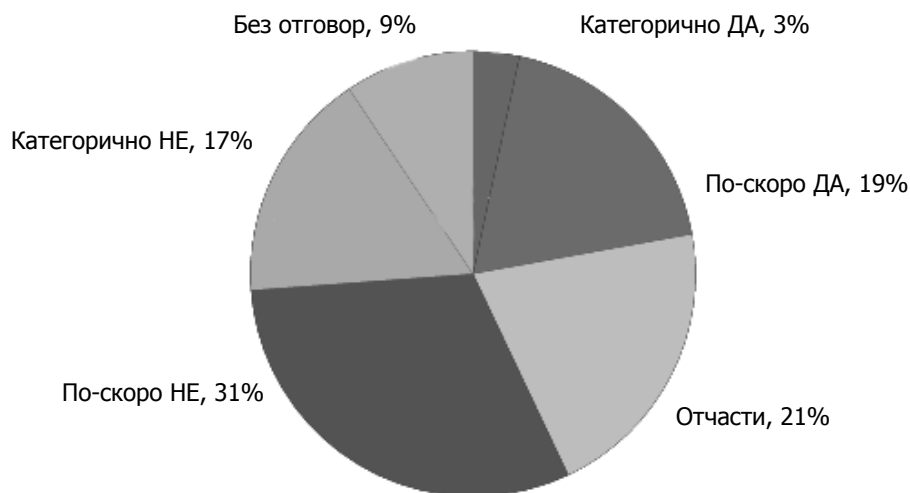
Диаграма 7

Подобни интерпретации са основателни и от констатациите по айтем 3.3 от същия раздел (диаграма 8), където разпределението на утвърждаващите позиции е, както следва: „Категорично ДА“ – 3.30%, „По-скоро ДА“ – 18.79%, и „Отчасти“ – 20.81%.

Този факт може да се аргументира със следното допускане: вероятно възникването на множество враждебни доктрини с различни крайно ксенофобски, популистки и псевдонационалистически формирования с антиромска насоченост, които застрашават етническия мир в страната, предизвиква пагубни последици за демократичния процес и на ниво академична комуникация.

Очертаващата се тенденция по анализа на данните от айтем 3.4 сочи с категоричност превес на отрицаващия сектор „По-скоро НЕ“, а именно 53.02 %. Този резултат определено може да се тълкува като чудесна възможност все пак в българското висше образование да се откроява уважение към ромската история и традиция и така да се стимулира формирането на нагласата за етнически мир и разбирателство. Имайки предвид обаче, че сред избраните университети има с нехуманитарна насоченост и ориентация към социалните науки, то напълно вероятно е отговорите по цитирания по-горе сектор да са доминиращи и поради този факт. Затова е редно да се вземат предвид и да се осмислят с необходимата грижа постъпилите статуси по айтем 3.4 в секторните звена „Категорично ДА“ (4.70%), „По-скоро ДА“ – 14.77%, и „Отчасти“ (23.49%).

3.3. В лекциите и упражненията се затвърждават стереотипните предубеждения и реакции по отношение на представителите на ромския етнос

Диаграма 8

V. Изводи от анкетното проучване

В резултат на анализа на резултатите от анкетното проучване „Оценка на ромски дискриминационни практики и реч на омразата в преподаването на университетски преподаватели“ се очертават следните по-фундаментални ИЗВОДИ:

1. Проучването не доказва с категоричност наличие на ромска дискриминация във висшите училища, включени в групата на изследваните лица.
2. Проучването регистрира относително висок дял на отговорите по отношение осъзнатост на сериозността на проблема за ромска дискриминация и факторите, които усилват случаите на дискриминационни практики в българските висши училища.
3. Анализът на данните потвърди в сравнителна степен спрямо отрицаващите отговори от страна на респондентите на статуси, които утвърждават пространство на институционален расизъм във включените в анкетното изследване висши училища.
4. Респондентите са категорични в мнението си, че в използваните от преподавателите презентационни материали (казуси, учебни примери, позовавания на медиите) има и такива, които подчертават враждебното слово спрямо ромската общност и така затвърждават стереотипните предубеждения и реакции към ромския етнос.

5. Представителите на студентската общност отстояват позицията, че в преподаването на учебното съдържание университетските преподаватели проявяват уважение към ромската история и традиция.

6. Проучването потвърди, че според значима част от респондентите в българските висши училища съществува, макар и минимална, заплахата за създаване на условия за етническа нетърпимост и за подстрекателство към ромска дискриминация.

Приложение 1

Оценка на ромски дискриминационни практики и реч на омразата в преподаването на университетски преподаватели Анкетна карта

Уважаеми студенти, целта на настоящата анкета е да се проучи съществува ли ромски дискриминационни практики и реч на омразата в академичните изяви на университетски преподаватели.

Анкетата е анонимна и доброволна! Попълването ѝ ще допринесе за предприемане на превантивни мерки и ще стимулира създаването на академична нетърпимост към практиката на някои университетски преподаватели да използват в лекционните си курсове изрази и примери, стигматизиращи ромите.

Всеки въпрос има до шест възможни отговора. Моля, отбележете със знака „X“ избрания от Вас отговор в съответната клетка.

Вашето мнение е важно за нас!

1. Ромска дискриминация във висшето образование

1.1. Смятате ли, че има ромска дискриминация във висшето учебно заведение, в което се обучавате?

☐ Категорично ДА

☐ Отчасти

☐ Категорично НЕ

☐ По-скоро ДА

☐ По-скоро НЕ

☐ Без отговор

1.2. Доколко сериозен според Вас е проблемът с ромската дискриминация във висшето образование?

☐ От първостепенна важност

☐ Има и по-важни проблеми

☐ Нямам мнение

☐ Един от най-важните

☐ Не е проблем

☐ Без отговор

1.3. Кое според Вас благоприятства развитието на ромска дискриминация във висшето образование? (може да посочите повече от един отговор)

- ☐ Неспазването на правата на човека
- ☐ Неспазването на Закона срещу дискриминацията
- ☐ Наличието на институционален расизъм
- ☐ Съществуването в лекционните курсове на опорочени нагласи и сведения, представящи ромите по предразсъдъчен и стереотипизиращ начин
- ☐ Нямам мнение
- ☐ Без отговор

1.4. Откъде получавате информация за ромска дискриминация във висшето училище, в което сте студент?

- ☐ От личен опит
- ☐ От разговори с близки/познати/колеги
- ☐ От медиите
- ☐ Не получавам информация
- ☐ От други места
- ☐ Без отговор

1.5. Чували ли сте за случаи на ромска дискриминация във Вашето висше учебно заведение?

☐ Категорично ДА	☐ По-скоро ДА	☐ Отчасти
☐ По-скоро НЕ	☐ Категорично НЕ	☐ Без отговор

1.6. Ако зависи от Вас, какво бихте направили, за да ограничите случаите на ромска дискриминация във висшето образование?

- ☐ Бих усъвършенствал законодателството
- ☐ Бих ограничил автономията на университетите
- ☐ Бих въвел строги наказания за уличените
- ☐ Нищо
- ☐ Нямам мнение
- ☐ Без отговор

1.7. Какво наказание заслужава всеки академичен преподавател, уличен в корупция?

- ☐ Отстраняване от системата на висшето образование завинаги
- ☐ Публично порицание
- ☐ Парична глоба
- ☐ Затвор
- ☐ Нямам мнение
- ☐ Без отговор

2. Оценка на ромска дискриминация и реч на омразата в преподаването на университетските преподаватели

2.1. По време на преподаване на учебното съдържание университетските преподаватели включват в учебното съдържание ненаучно обоснована информация, унизяваща ромската етническа общност?

- ☐ Категорично ДА
- ☐ По-скоро ДА
- ☐ Отчасти
- ☐ По-скоро НЕ
- ☐ Категорично НЕ
- ☐ Без отговор

2.2. По време на преподаване на учебното съдържание университетските преподаватели дават примери на студентите, в които обсъждат негативно етническите характеристики на ромите.

- ☐ Категорично ДА
- ☐ По-скоро ДА
- ☐ Отчасти
- ☐ По-скоро НЕ
- ☐ Категорично НЕ
- ☐ Без отговор

2.3. По време на преподаване на учебното съдържание университетските преподаватели осъждат моралните ценности на ромската етническа общност и така обясняват провала на идеята за ромска интеграция.

☐ Категорично ДА	☐ По-скоро ДА
☐ Отчасти	☐ По-скоро НЕ
☐ Категорично НЕ	☐ Без отговор

2.4. По време на преподаване на учебното съдържание университетските преподаватели обезстойностяват човешката природа на ромите и така затвърждават тезата, че проблемите на ромите не са свързани със социалното неравенство, а са следствие от ромския генотип.

☐ Категорично ДА	☐ По-скоро ДА	☐ Отчасти
☐ По-скоро НЕ	☐ Категорично НЕ	☐ Без отговор

2.5. По време на преподаване на учебното съдържание университетските преподаватели използват реч на омразата спрямо ромската

етническа група и така формират устойчива нагласа у студентите, че ромите не заслужават човешка и институционална подкрепа.

☐ Категорично ДА	☐ По-скоро ДА	☐ Отчасти
☐ По-скоро НЕ	☐ Категорично НЕ	☐ Без отговор

3. Учебно съдържание

3.1. Лекциите и упражненията стимулират социалната дистанция спрямо ромската етническа общност

☐ Категорично ДА	☐ По-скоро ДА	☐ Отчасти
☐ По-скоро НЕ	☐ Категорично НЕ	☐ Без отговор

3.2. В лекциите и упражненията има слаба изява на демократичната нагласа на нетърпимост към расистки изказвания и дискриминационни действия спрямо ромското малцинство.

☐ Категорично ДА	☐ По-скоро ДА	☐ Отчасти
☐ По-скоро НЕ	☐ Категорично НЕ	☐ Без отговор

3.3. В лекциите и упражненията се затвърждават стереотипните предубеждения и реакции по отношение на представителите на ромския етнос, които са предпоставка за отчуждение в неформалните отношения между студентите роми и нероми и за ромска дискриминация в академичната среда на висшето учебно заведение.

☐ Категорично ДА	☐ По-скоро ДА	☐ Отчасти
☐ По-скоро НЕ	☐ Категорично НЕ	☐ Без отговор

3.4. В лекциите и упражненията се използват презентационни материали (казуси, учебни примери), които демонстрират враждебното слово и така затрудняват формирането на нагласата за етнически мир и разбирателство.

☐ Категорично ДА	☐ По-скоро ДА
☐ Отчасти	☐ По-скоро НЕ

4. Обща информация за анкетирания:

4.1. Вашият пол е?

☐ Мъж	☐ Жена

4.2. Отсъствали ли сте от учебни занятия – от лекции?

☐ Никога	☐ До 3 – 5 пъти
☐ Половината от часовете	☐ Повече от половината
☐ Не посещавам	☐ Без отговор

4.3. Отсъствали ли сте от учебни занятия – от упражнения?

☐ Никога	☐ До 3 – 5 пъти
☐ Половината от часовете	☐ Повече от половината
☐ Не посещавам	☐ Без отговор

4.4. Вашият успех от следването до момента е:

☐ Отличен	☐ Мн. добър
☐ Добър	☐ Среден ☐ Без отговор

4.5. Одобрявате ли подобни форми на допитване:

☐ Да	☐ Не

Приложение 2

Информация за разпределение на респондентите

Общо 298 студенти, представители на следните етноси:
148 от ромска етническа група, 115 от българска етническа група и
35 от турска етническа група.

Студентите са от следните университети:

- Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“ – анкетирани общо 58 – 25/20/13;
- Русенски университет „Ангел Кънчев“ – анкетирани общо 60 – 22/17/21;
- Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“ – анкетирани общо 60 – 17/43/0/;
- Югозападен университет „Неофит Рилски“, Благоевград – анкетирани общо 60 – 37/23/0/;
- Столични висши училища – анкетирани общо 60 – 47/12/1.

**ROMA DISCRIMINATORY PRACTICES AND HATE SPEECH
IN TEACHING ACADEMICS
(Analysis of information from a survey)**

Abstract. There are cases when, intentionally or not, academics include in teaching material scientifically unfounded information that defame Roma ethnic group and promote the so-called “institutional racism”. Such cases affect the

students' notions, reinforce or raise misconceptions about Roma and their problems. Such cases form a stable attitude of students - as future professionals, that Roma do not deserve their or state support.

✉ **Dr. Sofia Dermendjieva, Assoc. Prof.**

St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Turnovo – Branch Vratsa
Vratsa, Bulgaria
E-mail: sofger11@gmail.com

✉ **Prof. Dr. Daniela Tasevska**

Faculty of philosophy
St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Turnovo
Veliko Turnovo, Bulgaria
E-mail: taseffska@gmail.com

✉ **Dr. Gergana Dyankova, Assoc. Prof.**

Faculty of Pedagogy
South-West University “Neofit Rilski” – Blagoevgrad
Blagoevgrad, Bulgaria
E-mail: diankova_g@swu.bg